

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ปาย : การสร้างอัตลักษณ์และการให้ความหมายเชิงสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว” ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อ 1) ศึกษาพัฒนาการการท่องเที่ยวและการสร้างอัตลักษณ์การท่องเที่ยว “ปาย” อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน 2) ศึกษาการสร้างควมหมายซึ่งสะท้อนผ่านสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับการท่องเที่ยวโดยผ่านสายตาของคนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการ และ3) เพื่อเสนอยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในการประยุกต์อัตลักษณ์และการสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าความเป็นจริงทางสังคม (Social reality) โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์การท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างและการให้ความหมายเชิงสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับการท่องเที่ยวเป็นความจริงที่ล้วนแล้วแต่ถูกสร้าง (Constructed) ตีความ (Interpreted) และยึดถือปฏิบัติร่วมกันในพื้นที่อำเภอปาย แม้ว่าการดำรงอยู่ของอำเภอปายจะถูกกำหนดโดยปัจจัยหรือเงื่อนไขภายนอกก็ตาม การสร้างและให้ความหมายผ่านสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมจึงเป็นผลของความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจากผู้คนในพื้นที่ทางสังคม (Social space) ของปาย ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้อาศัยปรัชญากลุ่มปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) เป็นพื้นฐานในการศึกษาด้วยวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทั้งนี้การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยในการศึกษาไว้ดังนี้

1. วิธีการศึกษาและขั้นตอนการศึกษา
2. ผู้ให้ข้อมูลหลักสำคัญ
3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. การนำเสนอข้อมูลและอภิปรายผล

วิธีการศึกษาและขั้นตอนการศึกษา

การศึกษาในเรื่อง “ปาย : การสร้างอัตลักษณ์และการให้ความหมายเชิงสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว” ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการศึกษามากที่สุดและน่าเชื่อถือมากที่สุด ดังนี้

ตอนที่ 1 การดำเนินการวิจัยเพื่ออธิบายพัฒนาการการท่องเที่ยว อัตลักษณ์ การสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

1. ศึกษาเรื่องราวจากเอกสาร (Document Research) ข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลที่ถูกบันทึกเผยแพร่ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ซึ่งถือเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ เรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้ถูกรวบรวมขึ้นโดยที่ผู้รวบรวมไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์จริง แต่ได้รับการบอกเล่าจากผู้สังเกตการณ์ในเหตุการณ์นั้น ๆ อีกทอดหนึ่ง หรือ รวบรวมจากแหล่งทุติยภูมิอื่น ๆ เช่น ตำรา บทความ เอกสาร รูปภาพ ที่ได้จากห้องสมุด หอจดหมายเหตุ หน่วยงานและองค์กรต่างๆ สื่อออนไลน์ เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลเบื้องต้นของอำเภอปาย ได้แก่ เรื่องประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาของคนในอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตลอดจนสถานการณ์การท่องเที่ยวในอำเภอปาย เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

2. การวิจัยภาคสนาม (Field Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) เป็นเรื่องราวที่ได้จากต้นตอจริง ๆ ทั้งที่เป็นเอกสารที่ผู้อยู่ในเหตุการณ์เขียนขึ้นตามความจริง หรือ จากซากวัตถุโบราณ (Remains of Relics) หรือ จากการบอกเล่าเรื่องราวของผู้อยู่ในเหตุการณ์ (Oral History) เพื่อสำรวจ ตรวจสอบความเป็นไปได้ในการทำวิจัย และเพื่อให้ได้ข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้สร้างความคุ้นเคยกับคนในท้องถิ่นเพื่อเข้าถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ขั้นตอนในการทำวิจัยภาคสนามมีดังนี้

2.1 การทำความรู้จักกับพื้นที่ เริ่มตั้งแต่การพบปะ แนะนำตัวกับผู้นำท้องถิ่น หรือผู้ที่เป็น Key informants ได้แก่ เจ้าหน้าที่ (ภาครัฐ) ที่รับผิดชอบในพื้นที่นั้น เช่น ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่เทศบาล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวประกอบด้วยเจ้าของร้านค้าทั้งที่เป็นคนในพื้นที่และคนภายนอกพื้นที่อำเภอปายที่ย้ายเข้ามาทำธุรกิจทั้งที่อยู่ถาวรและที่เข้ามาประกอบธุรกิจในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงตนและชี้แจงวัตถุประสงค์ที่เข้ามาในพื้นที่ ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการขออนุญาตในการเข้ามาทำงานจะได้เกิดความสะดวกและความปลอดภัยในการทำงาน หลังจากนั้นต้องศึกษาข้อมูลพื้นฐานและลักษณะประชากรในอำเภอปาย เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต ระบบเชื้อ ค่านิยม กิจกรรมของชุมชน การทำงานการพักผ่อนของคนในชุมชน ซึ่งข้อมูลต่างๆ เหล่านี้ได้มาจากการพบปะพูดคุย การสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้าน ข้อมูลเหล่านี้จะช่วยในการกำหนดรูปแบบในการทำงานในพื้นที่ได้ง่ายยิ่งขึ้น เช่นการสังเกตพฤติกรรม การให้ความหมายของความเป็น “ปาย” ของชุมชน โดยผ่านพิธีกรรม การไปวัด การไปตลาด ตลอดจนอาชีพของคนในชุมชนก็สามารถสะท้อนความหมายที่ถูกให้ไว้ได้

2.2 การจัดเตรียมพื้นที่ ประกอบไปด้วย การศึกษาข้อมูลทางภูมิศาสตร์ของ อ.ปาย ได้แก่ สถานที่ตั้ง ขนาด ขอบเขต ทางเข้าออกพื้นที่ สภาพแวดล้อม การเดินทาง ระบบขนส่งมวลชนของพื้นที่ การทำแผนที่เฉพาะพื้นที่การลงสำรวจ แผนที่ชุมชนดังกล่าวจะต้องประกอบไป เส้นทางเดินในพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วยที่พัก ร้านค้า แหล่งท่องเที่ยว

3. การสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม (Non - Participant Observation) ซึ่งเป็นการเข้าไปร่วมสังเกตการณ์ในพื้นที่อย่างไม่เป็นทางการ และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยการเข้าไปแฝงตัวในชุมชน คอยสังเกตความเปลี่ยนแปลงของคนในพื้นที่วิจัย ทั้งที่เป็นคนในชุมชน นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อให้ทราบถึงการให้ความหมาย “ปาย” เพื่อการท่องเที่ยว

4. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มี การกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับคำถามและลำดับขั้นตอนของการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า ซึ่งเป็นการพูดคุยกันตามธรรมชาติ (Naturalistic Inquiry) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนาในแต่ละกลุ่มประมาณ 6-10 คน ซึ่งเลือกมาจากประชากรเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้ เพื่อให้ทราบถึง การให้ความหมายทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว อำเภอปาย ตลอดจนการใช้ประโยชน์การให้ความหมายทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

5. การวิเคราะห์ข้อมูลจากภาคเอกสารและภาคสนาม มาใช้ร่วมกันในการวิเคราะห์ กำหนดวิธีดำเนินการวิเคราะห์พัฒนาการเชิงประวัติศาสตร์ (Structural-Historical Development Approach) ซึ่งเป็นหนึ่งวิธีการในการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ที่ประกอบด้วย 1) การศึกษารายกรณี เป็นการศึกษาเพื่อค้นหาความจริงเฉพาะเรื่อง 2) การศึกษาพัฒนาการ เป็นการศึกษาเพื่อดูความก้าวหน้าของการเปลี่ยนแปลง และ 3) การศึกษาความเปลี่ยนแปลง เป็นการศึกษาที่คล้ายกับแบบที่ 2 แต่ต้องเปรียบเทียบ 2 เหตุการณ์ แต่ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาพัฒนาการเชิงประวัติศาสตร์ของอำเภอปายที่สัมพันธ์กับการท่องเที่ยว เพื่อให้ทราบถึงการนำเอาประวัติศาสตร์เข้ามาผูกโยงเข้ากับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ตอนที่ 2 การพัฒนายุทธศาสตร์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวปาย

การพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวปาย ผู้วิจัยได้อาศัยกระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์โดยวิธีการวางแผนฉากทัศน์ (Scenario Strategic Planning) โดยมีกระบวนการในการทำยุทธศาสตร์ดังนี้

การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ผู้วิจัยได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมประกอบไปด้วย ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ตัวแทนผู้ประกอบการ ตัวแทนชมรมการท่องเที่ยว องค์กรพัฒนาเอกชน เจ้าหน้าที่จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ตัวแทนจากการกีฬาและการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตัวแทนเทศบาลปายและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ประชาชนและนักวิชาการ จำนวนทั้งสิ้น 87 คน โดยที่การประชุมเชิงปฏิบัติการดังกล่าวใช้เวลารวม 2 วัน โดยกิจกรรมหลักๆ มีดังนี้

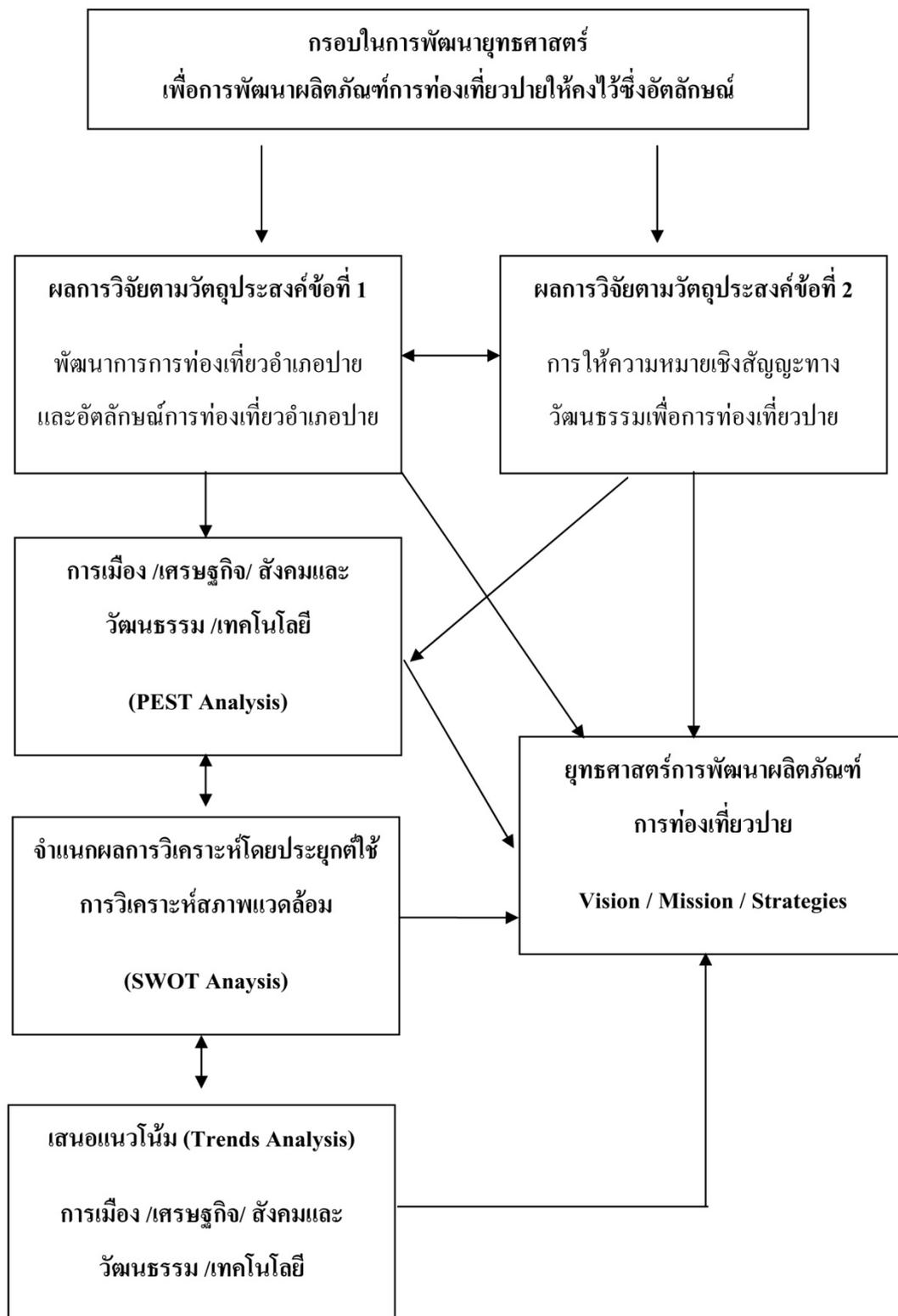
1. ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการท่องเที่ยวและการสร้างอัตลักษณ์การท่องเที่ยว การสร้างความหมายที่สะท้อนผ่านสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับการท่องเที่ยว เพื่อให้ที่ประชุมรับทราบ เกิดความรู้ ความเข้าใจ และมองเห็นภาพรวมของพัฒนาการท่องเที่ยวและการสร้างอัตลักษณ์ปายในอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต การดำเนินการในขั้นตอนนี้นอกจากจะเป็นการให้ข้อมูลแก่ประชาคมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรม การพัฒนาอัตลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยวแล้ว การประชุมได้มีการประชุมแสดงข้อคิดเห็นต่อผลการวิจัย ส่งผลให้งานวิจัยมีความถูกต้อง ตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น

2. หลังจากนำเสนอผลการนำเสนอผลการวิจัย ที่ประชุมดำเนินการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ด้วยกระบวนการวิเคราะห์ PEST Analysis ซึ่งปัจจัยภายนอกเหล่านี้เป็นตัวผลักดัน (Driving Force) ที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวปาย ภายหลังจากวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ร่วมกับที่ประชุมดำเนินการนำผลการวิเคราะห์ PEST Analysis มาจัดจำแนกเพื่อให้สามารถมองภาพการวิเคราะห์ด้วยกระบวนการ SWOT Analysis จากนั้นจึงนำมาเสนอที่ประชุมเพื่อพิจารณาความเหมาะสม

3. การกำหนดแนวโน้ม (Trend) ในขั้นตอนนี้ ที่ประชุมได้พิจารณาผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ร่วมกับผลวิจัยที่ผู้วิจัยนำเสนอมาสร้างแนวโน้มที่เป็นไปได้ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี

4. เพื่อดำเนินการเขียนแนวโน้ม (Trend) ที่ประชุมได้ดำเนินการเขียนฉากทัศน์หรืออนาคตภาพ (Scenario) การท่องเที่ยวปายเพื่อให้เกิดความยั่งยืน และยกร่างวิสัยทัศน์ (Vision) พันธกิจ (Mission) ยุทธศาสตร์ (Strategy) และแนวทางการพัฒนา โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาปายให้เป็นพื้นที่ (ผลิตภัณฑ์) การท่องเที่ยวที่คงอัตลักษณ์ความเป็นปายอย่างยั่งยืน

5. ในกระบวนการวิจัยสุดท้าย ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยครอบคลุมทุกประเด็น รวมทั้งยุทธศาสตร์การพัฒนาให้กับคณะกรรมการชมรมการท่องเที่ยว เพื่อยึดถือและนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป ทั้งนี้กระบวนการในการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ดังภาพ 29

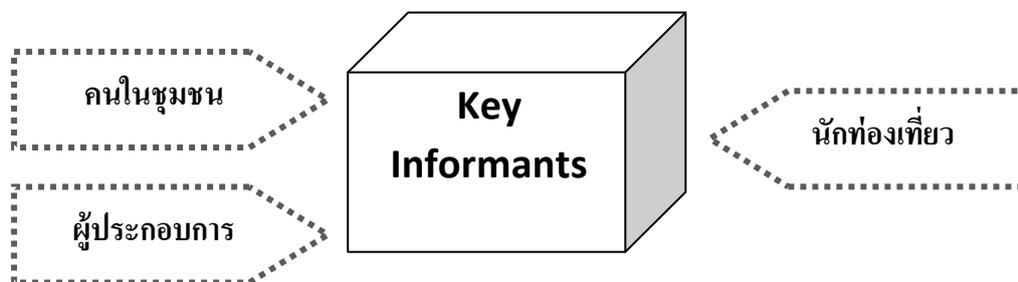

ภาพ 29 กรอบในการพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว

ผู้ให้ข้อมูลหลักสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลหลักสำคัญ (Key Informants) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มได้แก่

1. กลุ่มคนในชุมชน เป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอำเภอปาย ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยว เป็นพื้นที่การท่องเที่ยวที่ขยายตัวและเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกันได้แก่ ไทยใหญ่ จีนอพยพ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญกระจายครอบคลุมทุกตำบลในอำเภอปาย นอกจากนี้แล้วยังหมายรวมถึงตัวแทนจากภาครัฐที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวปาย
2. กลุ่มนักท่องเที่ยว เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวในปาย ทั้งที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่มีความแตกต่างกันในการใช้ชีวิตอยู่ในอำเภอปาย ทั้งในเรื่องของที่พักอาศัย อาหารการกิน การเดินทาง เนื่องจากผู้วิจัยเชื่อว่าความแตกต่างกับทางด้านการบริหารกิจจะทำให้ได้ความหมายที่แตกต่างกันในการมอง “ปาย”
3. กลุ่มผู้ประกอบการ เป็นผู้ประกอบการที่เข้าไปทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งที่เป็นคนที่อาศัยชุมชนและคนที่ย้ายเข้ามาเพื่อทำธุรกิจ

ภาพ 30 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการทำการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด (Opened-Ends Interview) ที่กำหนดประเด็นดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์สำหรับคนในชุมชน ประกอบด้วย อายุ อาชีพ จำนวนปีที่อาศัย ประเด็นคำถามที่เน้นประเด็นเรื่อง การรับรู้ในเรื่องเล่าแบบประวัติศาสตร์การบอกเล่า (Oral

History) ของปายในเชิงของการท่องเที่ยว การให้ความหมายทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวที่สะท้อนผ่านวิถีชีวิต ประเพณี สถาปัตยกรรม

2. แบบสัมภาษณ์สำหรับนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย อายุ ต้นทางการท่องเที่ยว ระยะเวลาที่เข้ามาอาศัย เดินทางโดยยานพาหนะชนิดใด โดยมีประเด็นคำถามที่เน้นประเด็นเรื่องสาเหตุที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังปาย การรับรู้ความเป็นปายผ่านสื่อชนิดใด มีความคิดเห็นอย่างไรกับความหมายที่ถูกสร้างขึ้น ที่สะท้อนผ่านสื่อท่องเที่ยว สินค้าของที่ระลึก แหล่งท่องเที่ยวที่ถูกหยิบยกเป็นสัญลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของปาย เช่น ร้านกาแฟ สะพานเหล็กสมัยสงครามโลก

3. แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ประกอบการ ประกอบด้วย ประเภทธุรกิจ ระยะเวลาในการประกอบธุรกิจ กลุ่มเป้าหมาย (ลูกค้า) สินค้าทางวัฒนธรรมที่เอามาขาย โดยมีประเด็นคำถามที่เน้นเรื่องของการให้ความหมายทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวที่สะท้อนผ่านสินค้าและบริการที่ผู้ประกอบการใช้ในการขายเพื่อเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว

เครื่องมืออื่นๆ ที่ใช้ประกอบในการดำเนินการวิจัยได้แก่ กล้องถ่ายรูป กล้องวิดีโอ เครื่องบันทึกเสียง คอมพิวเตอร์ เป็นต้น และเพื่อให้เกิดความเข้าใจมากขึ้นผู้วิจัยได้ทำการสรุปเพื่อแสดงความสอดคล้องของคำถามการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัยและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังตาราง

10

ตาราง 10 แสดงความสอดคล้องของคำถามการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัยและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คำถามการวิจัย	วัตถุประสงค์การวิจัย	เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
1. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวของอำเภอปายตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร อัตลักษณ์ “ปาย” ที่ถูกสร้างขึ้นในแต่ ละช่วงสมัยเป็นอย่างไร	1) ศึกษาพัฒนาการการท่องเที่ยว และการ สร้างอัตลักษณ์ การท่องเที่ยว “ปาย” อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน	1. การศึกษาเอกสาร (Document Research) 2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) 3. การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation)และไม่มี ส่วน ร่วม (Non-participant Observation) 4. การสนทนากลุ่ม (Focus Group discussion)

ตาราง 10 (ต่อ)

คำถามการวิจัย	วัตถุประสงค์การวิจัย	เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
2. นักท่องเที่ยว คนในชุมชนและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ให้ความหมาย (meaning) ของ “ปาย” ออกมาในรูปแบบสัญลักษณ์ (sign) ต่างๆ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้การท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอปายอย่างไร	2) ศึกษาการสร้างความหมายซึ่งสะท้อนผ่านสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับการท่องเที่ยวโดยผ่านสายตาของคนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ	1. การศึกษาเอกสาร (Document Research) 2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) 3. การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) และไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) 4. การสนทนากลุ่ม (Focus Group discussion)
3. ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้มีแบบแผนในการใช้ประโยชน์จากความหมายของ “ปาย” ที่ถูกสร้างขึ้นอย่างไรในการนำมาผลิตสินค้าและบริการเพื่อการท่องเที่ยว	3) เพื่อศึกษาเสนอยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในการประยุกต์อัตลักษณ์และการสร้างหมายเชิงสัญลักษณ์ เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน	1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) 2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group discussion) 3. การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) และไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) 4. การวางแผนฉากทัศน์ (Scenario Planning)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ประกอบด้วยวิธีการดังนี้

1. การค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่เกี่ยวกับพัฒนาการทางการท่องเที่ยวอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน สถานการณ์การท่องเที่ยวในอำเภอปายในปัจจุบัน กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอปาย และการโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยวปายของกลุ่มผู้ประกอบการ

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participation) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participation observation) เป็นวิธีการที่ผู้วิจัยต้องการเข้าไปในพื้นที่ทำการศึกษาเพื่อสังเกตพฤติกรรมของคนในพื้นที่ชุมชน นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในอำเภอปายทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ผู้ประกอบการที่เข้ามาประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในอำเภอปาย

3. การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสร้างความคุ้นเคยกับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการศึกษาพร้อมทั้งซักถามรายบุคคลจากกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม แบบเจาะจงเฉพาะเรื่อง โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ตามกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มดังนี้

3.1 กลุ่มคนในชุมชน เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตประจำวันของคนในท้องถิ่น ตามสถานที่ต่างๆ เช่นตามงานเทศกาล ประเพณี ตลาด งานประชุมต่างๆ เป็นต้น เพื่อสร้างความคุ้นเคยและเข้าใจถึงการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างคนในชุมชน และระหว่างคนในชุมชนกับคนภายนอกชุมชน เพื่อค้นหาผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่เป็นบุคคลที่มีความเข้าใจและมีความสัมพันธ์อันดีกับคนในชุมชน เพื่อให้ทราบถึงการสร้าง การให้ความหมายทางวัฒนธรรมโดยคนในชุมชนว่ามีลักษณะเป็นเช่นไร เพราะเหตุใดจึงได้สร้างและให้ความหมายทางวัฒนธรรมในรูปแบบนั้น เพื่อให้ทราบถึงเรื่องเล่าแบบประวัติศาสตร์บอกเล่าที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น (Oral History) เป็นต้น

3.2 นักท่องเที่ยว เพื่อทำความเข้าใจถึงความต้องการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังอำเภอปาย ปัจจัยและแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ตลอดจนการสร้างและให้ความหมายทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวที่สะท้อนมาจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

3.3 ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วยผู้ประกอบการที่เป็นคนในชุมชน ผู้ประกอบการที่เป็นบุคคลภายนอกแต่ย้ายเข้าไปเพื่อประกอบธุรกิจ เพื่อให้ทราบถึงการให้ความหมายในมุมมองของผู้ประกอบการ และเพื่อให้ทราบถึงการนำเอาความหมายที่เกิดจากการให้ความหมายมาใช้ประโยชน์ในการประกอบธุรกิจของตน

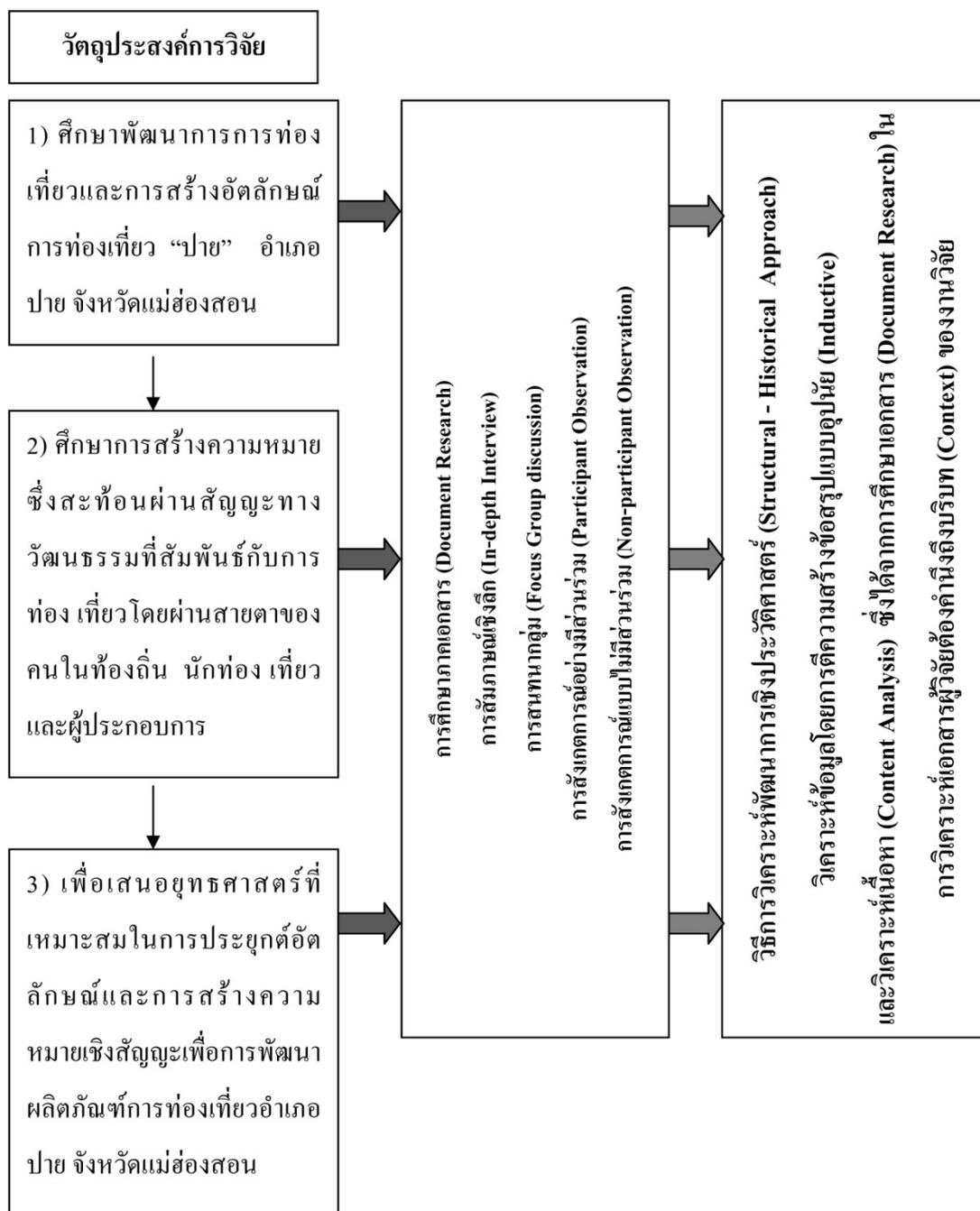
3.4 การสนทนากลุ่มตามธรรมชาติ เป็นการสนทนาที่ไม่เจาะจงสถานที่ ไม่มีโครงสร้างทั้งในแง่ของประเด็นในการสนทนาและผู้เข้าร่วมการสนทนา เพื่อทำความเข้าใจในเรื่องของความเป็นชุมชน ค่านิยม ความเชื่อของคนในท้องถิ่น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น กิจกรรมของคนในท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์ สังเคราะห์การให้ความหมายทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะใช้กระบวนการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยวิธีการวิเคราะห์พัฒนาการเชิงประวัติศาสตร์ (Structural - Historical Approach) เพื่อวิเคราะห์การให้ความหมายทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว โดยอาศัยบริบทในช่วงเวลานั้นๆ เป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งเป็นการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูลโดยพิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย โดยเปลี่ยนตัวผู้สังเกต และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีสังเกตควบคู่ไปกับการซักถาม

ผู้วิจัยนำเอาคำตอบของผู้ให้ข้อมูลสำคัญของแต่ละกลุ่มตัวอย่างที่รวบรวมได้จากเอกสารและการลงพื้นที่ภาคสนามที่อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มาทำการตรวจสอบเบื้องต้นเพื่อตรวจสอบว่าคำตอบที่ได้นั้นครอบคลุมในเรื่องที่ต้องการศึกษาหรือไม่ สามารถนำไปตอบวัตถุประสงค์ใด ประเด็นใด หลังจากนั้นนำมาทำการวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างของคำตอบที่ได้ แล้วลงสนามอีกครั้งเพื่อตรวจสอบยืนยันกับข้อมูลที่ได้ในครั้งแรก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive Method) ซึ่งได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ที่ได้จดบันทึกไว้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น โดยผู้วิจัยได้เห็นหลาย ๆ เหตุการณ์ และได้ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าแล้วก็สามารถลงมือเขียนเป็นประโยคหรือข้อความเพื่อสร้างข้อสรุปได้ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีหรือเพื่อตอบปัญหาของการวิจัย ข้อมูลที่ไม่ต้องการจะถูกกำจัดออกไปได้ และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร (Document Research) ในการวิเคราะห์เอกสารผู้วิจัยต้องคำนึงถึงบริบท (Context) ของงานวิจัยด้วย

ภาพ 31 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์และการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลและอภิปรายผล

การนำเสนอข้อมูล หลังจากที่ได้นำเอาข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกันแล้ว ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลเป็นแบบพรรณนา (Descriptive) เพื่อเป็นการอธิบายผลการวิจัยในเชิงลึกเป็นการศึกษาอย่างละเอียดลึกซึ้งเกี่ยวกับเรื่องหนึ่งเรื่องใดโดยเฉพาะ เพื่อต้องการทราบรายละเอียดของทุกแง่มุมในเรื่องที่ต้องการศึกษานั้นๆ และเมื่อผู้วิจัยได้ถอนตัวออกจากพื้นที่การวิจัยแล้ว ผู้วิจัยได้นำเสนอผลงานดังกล่าวแก่ชุมชน เพื่อที่จะให้ชุมชนได้นำเอาผลการวิจัยไปใช้ในการประกอบทำยุทธศาสตร์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวอำเภอปายต่อไป